

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

© Мкртічян О. А., 2018
<http://orcid.org/0000-0003-4962-3631>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.1226885>

У статті йдеться про сучасні підходи до підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі освіти. Одним з ефективних шляхів оновлення змісту і методів навчання в сучасних закладах вищої освіти є інтеграція. Визначено, що вітчизняні методисти визначають інтеграцію як процес зближення і поєднання різних навчальних предметів. У статті доводиться, що інтеграція як принцип навчання більшою мірою реалізовано в процесі підготовки дошкільників та молодших школярів. Визначено, що незаперечними є її переваги й у процесі підготовки майбутнього фахівця дошкільної галузі освіти, оскільки його робота буде пов'язана з постійним інтегруванням різних видів навчальної та виховної роботи, саме тому питання інтегрованого підходу до підготовки фахівців у педагогічному закладі вищої освіти є актуальним. З'ясовано причини, що зумовлюють потребу підготовки фахівців дошкільної освіти з урахуванням вимог сьогодення: низька заробітна плата, важкі умови праці (діти молодшої групи – це діти віком 1,5 року, які погано обізнані з елементарними гігієнічними навичками, режимом дня, етикетними формулами, правилами поведінки), перенасиченість груп, велика кількість звітної документації тощо. У статті розкрито переваги інтегрованого підходу до навчання, що є запорукою ефективної підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі освіти.

Ключові слова: інтеграція, галузь, освіта, дошкільники, цикл, навчальна дисципліна, студент, фахівець.

Мкртічян О. А. Интегрированный подход к профессиональной подготовке будущих специалистов дошкольного образования

В статье говорится о современных подходах к подготовке будущих специалистов дошкольного образования. Одним из эффективных путей обновления содержания и методов обучения в современных учреждениях высшего образования является интеграция. Определено, что отечественные методисты определяют интеграцию как процесс сближения и объединения различных учебных предметов. В статье доказывается, что интеграция как принцип обучения в большей степени реализована в процессе подготовки дошкольников и младших школьников. Определено, что бесспорны ее преимущества и в процессе подготовки будущего специалиста дошкольного образования, поскольку его работа будет связана с постоянным

интегрированием различных видов учебной и воспитательной работы, поэтому вопрос интегрированного подхода к подготовке специалистов в педагогическом заведении высшего образования является актуальным. Дошкольное образование нуждается в специалистах нового уровня, что связано с целым рядом проблем социального характера, которые снижают статус дошкольных работников. Это объясняется целым рядом причин: низкая заработная плата, тяжелые условия труда (дети младшей группы - это дети в возрасте 1,5 года, которые плохо знакомы с элементарными гигиеническими навыками, режимом дня, этикетными формулами, правилами поведения), перенасыщенность групп, большое количество отчетной документации. В статье раскрыты преимущества интегрированного подхода к обучению, что является залогом эффективной подготовки будущих специалистов дошкольного образования.

Ключевые слова: интеграция, отрасль, образование, дошкольники, цикл, учебная дисциплина, студент, специалист.

Mkrtychyan O. A. Integrated approach to the professional training of future specialists in preschool education

The article deals with modern approaches to the training of future specialists in the preschool branch of education. Integration is one of the effective ways to update content and teaching methods in modern higher education institutions. It is determined that domestic methodologists define integration as a process of rapprochement and combination of different educational subjects. In the practice of domestic education, this idea is not new. K. Ushinsky was the first one to take advantage of it combining the simultaneous formation of two most important types of skills - reading and writing in his literacy training courses. It is noted that the principle of synchronous education of first-graders to read and write has not lost its relevance in our time. The modern elementary mathematics course is also integrated. It combines elementary information from arithmetic, algebra and geometry. The article shows that integration as a principle of education is more fully implemented in the process of preparing preschoolers and junior pupils. It is determined that its advantages in the process of preparation of the future specialist of the preschool education branch are indisputable, since its work will be related to the constant integration of various types of educational and disciplinary work. That is why the issue of an integrated approach to specialists' training in a pedagogical institution of higher education is relevant. Pre-school education needs specialists of a new level, due to a range of social problems that reduce the status of preschool workers. This is explained by a number of reasons: low wages, difficult working conditions (children of the younger group are children of the age of 1.5 years, who are poorly informed about elementary hygiene skills, day mode, etiquette formulas, and rules of conduct), oversaturation of groups, a large amount of reporting documentation, etc. The imperfection of a pre-school educational establishments' network also expressed in a higher (per child) expenditures to pre-school education compared with general

secondary education, which does not correlate with best international practice. The article presents the advantages of an integrated approach to education, which is the key to the effective preparation of future specialists in the pre-school branch of education.

Key words: *integration, branch, education, preschoolers, cycle, academic discipline, student, specialist.*

Постановка проблеми. Одним з ефективних шляхів оновлення змісту і методів навчання в сучасних закладах вищої освіти є інтеграція. Вітчизняні методисти визначають інтеграцію як процес зближення і поєднання різних навчальних предметів. У практиці вітчизняної освіти ця ідея не нова. Вперше скористався нею К. Ушинський, який поєднав теоретичне навчання грамоти з формуванням двох найважливіших типів умінь – читання і письма. Принцип синхронного навчання першокласників читати і писати не втратив своєї актуальності й у наш час. Інтегрованим є також сучасний початковий курс математики, в якому поєднуються елементарні відомості з арифметики, алгебри і геометрії. Інтеграція як принцип навчання більшою мірою реалізовано в процесі підготовки дошкільників та молодших школярів. Однак незаперечними є її переваги й у процесі підготовки майбутнього фахівця дошкільної галузі освіти, оскільки його робота буде пов'язана з постійним інтегруванням різних видів навчальної та виховної роботи. Саме тому питання інтегрованого підходу до підготовки фахівців у педагогічному закладі вищої освіти є актуальним.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідники процесів дитячого мислення (Л. Айдарова, Ю. Гільбух, М. Жинкін, Л. Занков, Ю. Самарін, О. Скрипченко та інші) вважають, що психологічним обґрунтуванням можливостей інтеграції навчання можуть слугувати результати досліджень асоціативного мислення учнів різного віку, головним з яких є висновок про те, що будь-які знання є системою асоціацій. Правильно побудований ланцюжок асоціацій з різних предметів створює базу для засвоєння міцних знань. До позитивних ознак інтеграції належать висновки про те, що внаслідок одночасного вивчення учнями різних предметів їхні знання набувають системності, уміння стають комплексними, посилюється світоглядне спрямування інтересів дітей, досягається більш високий рівень розвитку їх інтелекту. До негативних – відносять відсутність у педагогічній науці загальних вимог та рекомендацій щодо побудови блоків навчальних дисциплін,

спеціальних програм з них, методик їх викладання, а це призводить до невиправданого руйнування апробованих часом стабільних програм. Вимоги концепції Нової української школи передбачають продуману інтеграцію, що збереже формування провідних навичок та умінь. Ефективною є інтеграція й у процесі професійної підготовки. Про переваги інтегрованого підходу в підготовці педагогічних кадрів зазначали: І. Бех, Ю. Бойчук, В. Гриньова, О. Іонова, І. Прокопенко, О. Савченко, І. Цєпова та інші. Однак можливості реалізації інтегрованого підходу у професійній підготовці студентів факультету дошкільної освіти вивчені не достатньо.

Мета статті полягає у визначенні провідних шляхів застосування інтегрованого підходу в процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної ланки освіти.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні широко обговорюється система підготовки педагогічних кадрів, що полягає в єдності теоретичної та практичної підготовки до здійснення навчально-виховної роботи. За роки незалежності України ця освітня ланка зазнала істотних змін. У 2009 році мережу дошкільних закладів освіти утворювали 13,5 тис. закладів, у них перебувало 1,2 млн дітей. За офіційними даними МОН України в 2017 році мережа розширена до 14,9 тис. закладів. Охоплення дошкільними навчальними закладами дітей дошкільного віку становить 76 % (у містах – 88 %, селах – 33 %). Суттєво різняться регіони за охопленням усіма формами дошкільної освіти дітей як загалом дошкільного, так і особливо передшкільного віку [3]. Черга на влаштування до дошкільних навчальних закладів становить 280 тис. дітей. Це поглиблює соціальну нерівність у доступі до якісної дошкільної освіти, зумовлює перевантаженість закладів, створює додаткові ризики посилення соціального розшарування населення. Сучасна дошкільна ланка освіти має потребу у високопрофесійних кадрах, так обласні департаменти освіти відзначають високий відсоток вакансій саме фахівців дошкільної галузі. Це пояснюється цілою низкою причин: низька заробітна плата, важкі умови праці (діти молодшої групи – це діти віком 1,5 року, які погано обізнані з елементарними гігієнічними навичками, режимом дня, етикетними формулами, правилами поведінки), перенасиченість груп, велика кількість звітної документації тощо. Про недосконалість мережі дошкільних навчальних закладів свідчить і більша питома (у розрахунку на одну дитину) витратність

дошкільної освіти порівняно із загальною середньою освітою, що не узгоджується з передовою світовою практикою. У 2010 році дошкільну освіту п'ятирічних дітей законом визнано обов'язковою. Це означає 100-відсоткове залучення до неї дітей такого віку, створення необхідних умов, розроблення освітніх стандартів, форм і методів роботи, узгодження програм дошкільної та початкової освіти, підготовки відповідних педагогічних кадрів, підвищення оплати праці, удосконалення статистичної звітності. Варто зауважити, що Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО) не виділяє дошкільну освіту як окремий освітній рівень. Однак в Україні виділено спеціальність «Дошкільна освіта» у галузі знань «Освіта/Педагогіка». На розв'язання актуальних проблем були спрямовані рішення I Всеукраїнського з'їзду працівників дошкільної освіти, що відбувся в листопаді 2010 р., на якому схвалено програму розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Відповідна стратегія закладена у прийнятій 2016 року навчальній програмі «Дитина». Усе зазначене вище доводить, що потреба у професійній підготовці майбутнього фахівця дошкільної галузі освіти існує, вона потребує комплексного підходу, підтримки з боку держави та розвитку приватної ініціативи в цьому секторі освітніх послуг. За таких умов існує необхідність пошуку нових ефективних шляхів підготовки сучасного студента, одним із яких є інтеграція навчальних дисциплін, з метою формування провідних компетенцій.

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі доцільною є інтеграція предметів естетичного циклу. Психолого-педагогічні дослідження доводять, що правильне поєднання музичного, образотворчого, театрального мистецтва забезпечує цілісне сприйняття художнього образу в свідомості дитини. Вихователь у такий спосіб може стимулювати різні види сприймання, розвивати уяву, фантазію, увагу дитини. Інтегровані заняття для дошкільників різних вікових груп дозволяють комбінувати різні види діяльності: мовленнєвої, пізнавальної, ігрової тощо. Такий підхід дозволяє переключати увагу дітей, запобігає зниженню інтересу до навчального заняття. Саме тому студентам факультету дошкільної освіти пропонуються інтегровані курси з естетичного виховання, що спрямовані на формування музичного та художнього смаку, методичної компетентності, яка забезпечує вміння ефективно організації занять з музики, ручної праці, художнього оздоблення тощо.

Інтегрований підхід є виправданим і під час вивчення предметів лінгвістичного циклу: мови, літератури, методик розвитку рідної та державної мови. Інтеграція мовного матеріалу з основними прийомами розвитку монологічного та діалогічного мовлення сучасного дошкільника дає подвійний результат: майбутні фахівці засвоюють мовну норму, визначають причини її порушення у дітей, вивчають методики виправлення вад мовлення, форми комунікативного розвитку. Варто вивчення дитячої літератури поєднати з методичними засадами розвитку мовлення дітей різних вікових груп. Виразне читання художніх творів вихователем сприяє усуненню різноманітних мовленнєвих порушень, демонструє зразки правильної артикуляції звуків, спонукає дітей до наслідування. Так, у сучасному освітньому процесі інтегровано навчання дисципліни «Методика розвитку рідного мовлення» та «Література для дітей дошкільного віку», «Дитяча риторика» та «Розвиток творчих здібностей дитини». Усебічне використання міжпредметних зв'язків сприяє ефективному засвоєнню мовно-літературного матеріалу на основі діяльнісного підходу.

Особливо важливим є застосування інтегрованого підходу під час вивчення дисциплін, пов'язаних з формуванням перших уявлень про математичні обчислення, просторові та часові поняття. Інтеграція природничо-математичних дисциплін забезпечує розуміння дитиною складних явищ навколишнього світу. Саме прийом інтеграції дозволяє поєднати спостереження за природою з вивченням довкілля, пошук математичних фігур у природних матеріалах, а прості досліди (пророщування цибулі, змішування різних фарб) дозволяють побачити складні явища у зрозумілому для дошкільника форматі.

Важливим елементом освітнього процесу дошкільного закладу є прогулянки з дітьми. Традиційно прогулянка включає в себе організацію з вихованцями спостережень за явищами природи (рослинним і тваринним світом, неживою природою); різноманітні ігри; трудову діяльність; спортивні вправи і самостійну діяльність дітей за інтересами. Саме на прогулянці дошкільникам надаються унікальні умови для всебічного розвитку, повною мірою задовольняються їхні потреби в активних рухах, в самостійних діях при ознайомленні з навколишнім світом, в отриманні нових і яскравих вражень, у вільній грі як з іграшками, так і з природним матеріалом. Дошкільники люблять прогулянки, оскільки на вулиці можна стрибати, бігати, кататися

на велосипедах і санчатах, спостерігати за явищами природи, за квітами, птахами і відзначати характерні ознаки кожної пори року і кожен раз милуватися красою навколишнього світу. Щоб прогулянки радували дітей і сприяли всебічному розвитку, а не ставали нудними, необхідно планувати різноманітні види діяльності, використовувати різні ігри й спостереження. Саме прогулянка надає велику можливість не тільки оздоровити дошкільнят, а й збагатити їх різними знаннями, сприяє розвитку спостережливості, уваги, пам'яті, мислення, мовлення. Прогулянка – один з найскладніших видів діяльності вихователя, найважливіший режимний момент, що вимагає від педагога високого професіоналізму. У процесі щоденного проведення на прогулянці рухливих ігор та фізичних вправ розширюється руховий досвід дітей, удосконалюються наявні у них навички в основних рухах; розвивається спритність, швидкість, витривалість; формується самостійність, активність, позитивні відносини з однолітками, розвиваються пізнавальні інтереси, мовлення [1, с. 89]. На заняттях з організації навчального середовища в дошкільному навчальному закладі варто актуалізувати знання з педагогіки, методик розвитку дитини, мовленнєвої та природничої підготовки, що забезпечить системне бачення формування особистості дошкільника.

Сучасний освітній процес у педагогічних закладах вищої освіти дозволяє інтегрувати навчальну та науково-дослідну роботу. Викладачі-практики відзначають, що у процесі навчання студенти накопичують досвід пошуку й обробки наукової інформації, формування здатності виявляти, формулювати, аналізувати проблеми педагогічної теорії і практики, виконувати самостійні наукові дослідження [2]. Участь студентів у роботі наукових гуртків, методологічних семінарів, науково-практичних конференцій сприяє їх залученню до своєрідного наукового середовища. За таких умов майбутній фахівець дошкільної галузі освіти навчається розробляти інноваційні методи та форми роботи з дошкільниками, аналізувати передовий педагогічний досвід, трансформувати зарубіжні перспективні здобутки в систему вітчизняної освіти.

Висновки. Отже, процес професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів варто здійснювати на засадах інтегрованого підходу, що дозволяє не лише поєднати знання з різних навчальних дисциплін, а й сформувати відповідні компетентності, визначити переваги різнобічного

використання різних методик, розкрити можливості інтеграції в процесі формування особистості дитини.

Література

1. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник для ВНЗ. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 408 с.

2. Князян М. О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх учителів іноземних мов: теорія і практика : монографія / М. О. Князян. – Ізмаїл : Сміл, 2006. – 242 с.

3. Статистика і реформування системи дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/doshkilna-osvita> (дата звернення: 30.03.2018).